

Lokálne retinoidy v liečbe akné

MUDr. Mariana Holobradá

Detská dermatovenerologická klinika DFNSP a LF UK, Bratislava

V článku sú zhrnuté vlastnosti lokálnych retinoidov a ich použitie v liečbe akné.

Kľúčové slová: acne vulgaris, lokálne retinoidy.

Topical retinoids in the treatment of acne

The attributes of topical retinoids and their use in the treatment of acne are summarised in the article.

Key words: acne vulgaris, topical retinoids.

Dermatol. prax, 2012, 6(2): 68–70

Úvod

Akné (*acne vulgaris*) je chronické kožné ochorenie pilosebaceálnych jednotiek. Maximum prejavov akné vzniká v období adolescencie, kedy sa uvádza prevalencia 35 – 90 % a komedóny sa vyskytujú takmer v 100 % (1).

V patofyziológii akné sa uplatňujú štyri hlavné zložky:

- abnormálna proliferácia a diferenciácia folikulárnych keratinocytov,
- hyperplázia mazových žliaz so zvýšenou produkciou mazu,
- kolonizácia folikulov s *Propionibacterium acnes*,
- zápalová odpoveď, navodená nešpecifickou i špecifickou imunitnou reakciou, na ruptúru prekursoru komedónov alebo zvýšenú permeabilitu folikulárnej steny (2).

Mechanizmus účinku lokálnych retinoidov

Retinoidy sú deriváty retinolu (vitamínu A). Lokálne retinoidy pôsobia a upravujú dva príčinné faktory akné: abnormálnu proliferáciu a diferenciáciu keratinocytov a pôsobia protizápalovo inhibíciou rôznych imunitných faktorov. Navyše, aeróbná mikroklíma v pilosebaceálnom folikule, ktorá vzniká po úprave keratinizácie, nie je hostinným prostredím pre *P. acnes*. Lokálne retinoidy tiež zvyšujú penetráciu ďalších liekov (3).

Lokálne retinoidy pôsobia prostredníctvom nukleárných hormonálnych receptorov RAR (*retinoic acid receptors*) a RXR (*retinoid X receptors*). RAR aj RXR receptory majú subtypy α , β , γ . V ľudskej koži sú najfrekventovanejšie RAR γ a RXR α . RAR γ je dôležitým regulátorom účinnosti retinoidov, ale je tiež spojený s iritáciou kože pri ich použití. RAR receptory sú priestorom pre tvorbu nových syntetických retinoidov s inými alebo zlepšenými vlastnosťami a znášanlivosťou. Cytoplazmatický väzbový proteín

CRABP I a CRABP II (*cellular retinoic acid binding protein*) moduluje intracelulárnu koncentráciu retinovej kyseliny a ovplyvňuje jej transport k jadru (4, 5).

Liečba lokálnymi retinoidmi

Hlavným cieľom liečby lokálnymi retinoidmi je mikrokomedón ako prekursor všetkých typov akné. Lokálne retinoidy sa pre svoje antikomediogénne, komedónolytické a protizápalové vlastnosti používajú na komedónové a na mierne a stredne ťažké zápalové akné, buď ako monoterapia alebo ako časť kombinovanej terapie. V kombinovanej terapii by sa spolu s retinoidmi mali použiť prípravky s antimikrobiálnym účinkom, teda proti tretej zložke v patofyziológii akné. Podľa európskych na dôkazoch založených odporúčaní pre liečbu akné sú na komedónové akné odporúčané lokálne retinoidy, ako monoterapia, ako prvá voľba, pričom sa preferuje adapalén pred tretinoínom a izotretinoínom. Vďaka terapeutickým vlastnostiam lokálnych retinoidov a tomu, že nenavodzujú bakteriálnu rezistenciu, sú tiež vhodné na udržiavaciu liečbu (6, 7).

Nežiaduce účinky a odporúčania

Lokálne nežiaduce účinky sa často vyskytujú na začiatku liečby, sú spôsobené iritáciou kože a zahŕňajú erytém, suchosť, svrbenie a pálenie. Ich frekvencia výskytu a stupeň závažnosti závisí od typu a koncentrácie lokálneho retinoidu, spôsobu aplikácie, od vehikula, typu kože, použitia hydratačných prípravkov, od pôsobenia vonkajších environmentálnych faktorov. Odporúča sa znížiť slnečnú expozíciu, používať krémy s UV filtrom, vyhýbať sa studenému vetru a teplému vlhkému prostrediu. Lokálne retinoidy nepoužívať v gravidite, laktácii a u detí do 12 rokov. Údaje o bezpečnosti použitia u ľudí v týchto fázach života chýbajú alebo nie sú dostatočné (8, 9). Je potrebné riadiť sa súhrnom charakteristických vlastností lieku – SPC (*Summary of Product Characteristics*) jednotlivých prípravkov.

Prvá a tretia generácia lokálnych retinoidov, ich porovnanie

V súčasnosti existujú tri generácie syntetických retinoidov, z ktorých sa v lokálnej liečbe akné využíva prvá a tretia generácia. Líšia sa navzájom účinkom, stabilitou a iritačným potenciálom (7, 9, 10). Treťogeneračné lokálne retinoidy majú odlišnú chemickú štruktúru, neobsahujú kyselinu retinovú, no väzbou na retinoidné receptory si zachovávajú aktivitu retinoidov (11).

K prvogeneračným retinoidom patria **tretinoín** (all-*trans*-retinoic acid) a **izotretinoín** (13-*cis*-retinoic acid).

Tretinoín bol prvým lokálnym retinoidom a na liečbu akné sa používa od roku 1971. Tretinoín sa viaže s rovnakou afinitou na všetky RAR a metabolit tretinoínu, 9-*cis* retinoic acid, na receptory RXR. Tretinoín navyše aktivuje a viaže sa na CRABP II. Vysoký iritačný potenciál tretinoínu je pripisovaný neselektívnemu pôsobeniu a väzbe na CRABP II. Ďalšou nevýhodou tretinoínu je jeho vysoká nestabilita pri expozícii svetlu a kyslíku (8, 12).

Izotretinoín sa neviaže na retinoidné receptory priamo, mechanizmus zostáva zatiaľ nejasný (11).

Adapalén (derivát kyseliny naftoovej) je tretogeneračný retinoid, s receptorovou selektivitou iba k RAR β a RAR γ , neviaže sa na CRABP. Do liečby akné bol zavedený v roku 1996. Vyznačuje sa zlepšenými vlastnosťami: väčšou tolerabilitou a stabilitou. Adapalén má nižší iritačný potenciál, je stabilnejší voči slnečnej expozícii a okysličeni benzoyle peroxidom. Lipofilná štruktúra umožňuje väčšiu penetráciu do mazových folikulov (8, 12, 13, 14, 15, 16).

Účinnosť adapalénu pri nezápalových léziách je porovnateľná, ak nie lepšia, s tretinoínom. Izotretinoín je pri nezápalových léziách porovnateľný s adapalénom a prevyšuje tretinoín. Pri zápalových léziách je účinnosť adapalénu, tretinoínu a izotretinoínu porovnateľná.

belakne (adapalén)

- ✓ **Vhodná voľba na liečbu acne vulgaris, s vysokou účinnosťou a menej nežiadúcich účinkov.¹**
- ✓ **Moderný topický retinoid 3. generácie protizápalovým účinkom².**

DOSTUPNÉ BALENIA:

- ✓ **Akné (acne vulgaris) je mimoriadne častá kožná choroba postihujúca v rozličnom stupni závažnosti približne 80 % adolescentov a mladých dospelých.³**

Liek sa vydáva len na lekársky predpis. Pred preskripciou si pozorne prečítajte súhrn charakteristických vlastností liekov. Podrobnejšie informácie sú k dispozícii na adrese:

BELUPO s.r.o., Cukrová 14, 811 08 Bratislava
Tel.: 02/5932 4330, fax: 02/5932 4331, www.belupo.sk

SKRÁTENÁ INFORMÁCIA O LIEKU

BELAKNE krém, gél

Zloženie: Jeden g dermálneho krému obsahuje 1 mg adapalénu (0,1 %), jeden g dermálneho gélu obsahuje 1 mg adapalénu (0,1%). **Terapeutické indikácie:** Belakne krém, gél je indikovaný na topickú liečbu acne vulgaris. Belakne krém, gél je vhodný na liečbu akné s lokalizáciou na tvári, na hrudníku a na chrbte. **Dávkovanie a spôsob podávania:** Belakne krém, gél sa má aplikovať na postihnuté plochy jedenkrát denne po umytí. Postihnuté plochy musia byť pred aplikáciou suché. Liek sa aplikuje v tenkej vrstve a je potrebné vyhnúť sa kontaktu s očami, nosovými dierkami, perami a sliznicami. Liečba trvá 3-5 mesiacov. Bezpečnosť a účinnosť lieku Belakne krém, gél u detí mladších ako 12 rokov sa neštudovala. **Kontraindikácie:** Precitlivosť na adapalén alebo na niektorú z pomocných látok. **Osobitné upozornenia a opatrenia pri používaní:** Ak sa vyskytne akákoľvek alergická reakcia, má sa terapia vysadiť. Podľa stupňa lokálneho podráždenia môže pacient znížiť frekvenciu aplikácií, vysadiť terapiu dočasne, pokiaľ príznaky nevymiznú, alebo trvale. **Liekové a iné interakcie:** I napriek tomu, že nie sú známe žiadne interakcie medzi liekmi na vonkajšie použitie, ktoré by sa mohli podávať súčasne s adapalénom, Belakne krém, gél by sa nemal aplikovať súčasne s ostatnými retinoidmi alebo liekmi s podobným mechanizmom účinku. **Nežiaduce účinky:** Podráždenie kože, pálenie a pocit tepla v mieste aplikácie, kontaktná dermatitída, spálenie na slnku, akné, bolesť kože, opuch kože, začervenanie, svrbenie a opuch očných viečok. Najvýznamnejší nežiaduci účinok je podráždenie kože, ktoré je reverzibilné po redukcii frekvencie aplikácií alebo ukončení terapie. **Špeciálne upozornenia na uchovávanie:** Žiadne špeciálne podmienky uchovávania.

DRŽITEĽ ROZHODNUTIA O REGISTRÁCI: BELUPO, s.r.o, Bratislava, Slovenská republika.

DÁTUM REVÍZIE TEXTU: Belakne krém - November 2011, Belakne gél-August 2011

Literatúra: 1. Sulezmn Piskin, Erol Uzunali. A review of the use of adapalene for the treatment of facie vulgaris 2007;3(4) 621-624

2. Thielitz A, Helmdach M, Ropke EM, Gollnick H. Lipid analysis of follicular casts from cyanoacrylate strips as a new method for studying therapeutic effects of antiacne agents. Br J Dermatol 2001; 145: 19–27.

3. D.Buchvald. SÚČASNÝ POHĽAD NA ETIOPATOGENÉZU A LIEČBU AKNÉ. Via pract., 2005, roč. 2 (3): 122–125

Najlepší tolerančný profil má adapalén, nasledovaný izotretinoínom a tretinoínom (7).

Tazarotén, taktiež lokálny tretogeneračný retinoid, v zahraničí používaný na liečbu akné a psoriázy, na Slovensku nie je registrovaný.

Lokálne retinoidy využívané v kozmetike

Retinaldehyd, retinol a jeho estery sú prirodzené prekurzory retinovej kyseliny. Ich kontrolovaná premena na retinovú kyselinu za pomoci epidermálnych keratinocytov a vlastností nezávislé od receptorového pôsobenia sa využívajú v kozmetických prípravkoch. Retinaldehyd, ktorý je dobre tolerovaný, je najefektívnejší kozmetický retinoid. Retinaldehyd vďaka aldehydovej skupine pôsobí aj proti *P. acnes* a *Staphylococcus sp.* (8, 17).

Záver

Lokálne retinoidy majú v liečbe akné významné miesto. Dôležitý je poznatok o ich pôsobení už na mikrokomedóny a tým možnosť predchádzať vzniku viditeľných prejavov akné. Vďaka vlastnostiam upravujúcim keratinizáciu a protizápalovým vlastnostiam pôsobia na komedóny i zápalové formy akné. Správne vedenie a poučenie pacientov môže zredukovať výskyt lokálnych nežiaducich účinkov a zmierniť iritáciu kože.

Literatúra

1. Stathakis V, Kilkenny M, Marks R. Personal review. Descriptive epidemiology of acne vulgaris in the community. *Australas J Dermatol* 1997; 38(3): 115–123.
2. Wolf JE. Potential Anti-Inflammatory Effect of Topical Retinoids and Retinoid Analogues. *Adv Ther* 2002; 19(3): 109–118.
3. Jain G K and Ahmed FJ. Adapalene pretreatment increases follicular penetration of clindamycin: In vitro and in vivo studies. *Indian J Dermatol Venereol Leprol* 2007; 73(5): 326–329.
4. Elder JT, Åström A, Pettersson U, Tavakkol A, Krust A, Kastner Ph, Chambon P, Voorhees J J. Retinoic Acid Receptors and Binding Proteins in Human Skin. *J Invest Dermatol* 1992; 98(Suppl 6): 36S–41S.
5. Chen S, Ostrowski J, Whiting G, Roalsvig T, Hammer L, Currier SJ, Honeyman J, Kwasiński B, Yu K-L, Sterzycki R, Kim Ch. U, Starrett J, Mansuri M, Reczek PR. Retinoic Acid Receptor Gamma Mediates Topical Retinoid Efficacy and Irritation in Animal Models. *J Invest Dermatol* 1995; 104(5): 779–783.
6. Thielitz A, Sidou F, Gollnick H. Control of microcomedone formation throughout a maintenance treatment with adapalene gel 0,1%. *J Eur Acad Dermatol Venereol* 2007; 21(6): 747–753.
7. Nast A, Dréno B, Bettoli V, Degitz K, Erdmann R, Finlay AY, Ganceviciene R, Haedersdal M, Layton A, López-Estebarranz JL, Ochsendorf F, Oprica C, Rosumeck S, Rzany B, Sammain A, Simonart T, Veien NK, Živkovič MV, Zouboulis CC, Gollnick H. European Evidence-based (S3) Guidelines for the Treatment of Acne. *J Eur Acad Dermatol Venereol* 2012; 26(Suppl 1): 1–29.
8. Thielitz, A. and Gollnick, H.: Topical Retinoids in Acne Vulgaris. Update on Efficacy and Safety. *Am J Clin Dermatol* 2008; 9(6): 369–381.
9. Thielitz A, Abdel-Naser MB, Fluhr JW, Zouboulis ChC, Gollnick H. Topical retinoids in acne – an evidence-based overview. *J Dtsch Dermatol Ges* 2008; 6(12): 1023–1031.
10. Jain S. Topical tretinoin or adapalene in acne vulgaris: an overview. *J Dermatol Treat* 2004; 15(4): 200–207.

11. Zaenglein AL. Topical Retinoids in the Treatment of Acne Vulgaris. *Semin Cutan Med Surg* 2008; 27(3): 177–182.
12. Martin B, Meunier C, Montels D, Watts O. Chemical stability of adapalene and tretinoin when combined with benzoyl peroxide in presence and in absence of visible light and ultraviolet radiation. *Br J Dermatol* 1998; 139(Suppl 52): 8–11.
13. Çetiner S, Ilknur T, Özkan Ş. Phototoxic effects of topical azelaic acid, benzoyl peroxide and adapalene were not detected when applied immediately before UVB to normal skin. *Eur J Dermatol* 2004; 14(4): 235–237.
14. Irby CE, Yentzer BA, Feldman SR. A Review of Adapalene in the Treatment of Acne Vulgaris. *J Adolesc Health* 2008; 43(5): 421–424.
15. Kawashima M, Harada S, Loesche Ch, Miyachi Y. Adapalene gel 0,1% is effective and safe for Japanese patients with acne vulgaris: A randomized, multicenter, investigator-blinded, controlled study. *J Dermatol Sci* 2008; 49(3): 241–248.
16. Piskin S. and Uzunali E. A review of the use of adapalene for the treatment of acne vulgaris *Ther and Clin Risk Manag* 2007; 3(4): 621–624.
17. Sorg O, Antille Ch, Kaya G, Saurat J-H. Retinoids in cosmetics. *Dermatol Ther* 2006; 19(5): 289–296.

MUDr. Mariana Holobradá

Detská dermatovenerologická klinika
DFNsP a LF UK
Limbova 1, 833 04 Bratislava
holobrada@hotmail.com

Tlačová správa

Svetový deň zdravia 2012 – venovaný zdravému starnutiu

Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) upozornila v rámci **Svetového dňa zdravia 2012** (7. apríl) na to, že starostlivosť o zdravie predlžuje ľudský život. Nielen v zmysle dlhšieho žitia, ale aj v zmysle predlžovania aktívneho pôsobenia v spoločnosti. Za kľúčové vyzdvihla poznanie, že dobrá zdravotná starostlivosť v ostatných desaťročiach výrazne zvýšila priemerný vek človeka. Ešte stále si však neuvedomujeme, že skvalitnenie života vo vyššom veku nás stavia pred novú situáciu zmeny sociálneho rozvrstvenia spoločnosti a k tomu adekvátne prispôbenej starostlivosti a spôsobu života.

Údaje zverejnené Svetovou zdravotníckou organizáciou hovoria, že počet ľudí starších ako 80 rokov bude v roku 2050 oproti dnešku štvornásobne vyšší a odhaduje sa na 395 miliónov. O štyridsať rokov budú na planéte žiť približne 2 miliardy ľudí starších ako 60 rokov. Odhaduje sa, že priemerný vek ženy bude o šesť rokov vyšší ako muža. Čoraz viac detí bude poznať svojich prastarých rodičov.

Podľa sčítania obyvateľstva, ktoré bolo na Slovensku vlani v máji, aj u nás došlo k poklesu počtu obyvateľov v predproduktívnom veku (0 – 14 rokov): kým v roku 2001 tvorili deti 18,9 %, dnes je to len 15,3 %. Zatiaľ rastie počet obyvateľov v produktívnom veku (15 – 64 rokov) zo 68,9 % v roku 2001 na 72,0 % v roku 2011 – čo sú generácie narodené v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch (babyboom). Na Slovensku sa zatiaľ dramaticky nezvyšil podiel obyvateľov v poproduktívnom veku (65+): v roku 2011 to bolo 11,4 %, v súčasnosti je to 12,7 %. Trend je však jasný a štatistické modely potvrdzujú, že so skvalitňovaním života, predlžovaním veku a nízkymi číslami pôrodnosti bude naša populácia starnúť, čo sa dá predpokladať už v najbližších pätnástich rokoch, keď sa práve generácia dnešných päťdesiatnikov, ktorá je veľmi početná, začne presúvať do seniorského veku.

Starnutie však netreba vnímať ako nevyhnutnosť, s ktorou sa treba zmieriť, ale ako výzvu, ktorá pred nás kladie nové úlohy. Starnutie prináša nové možnosti, otvára nové rozmery aj pre našu ľudskosť. Mnoho ľudí v poproduktívnom veku chce viesť plnohodnotný, zmysluplný život, v ktorom chcú byť užitoční. Preto sa treba viac orientovať na pomoc seniorskej generácii a otvoriť cestu novým projektom, ktoré sa týkajú aktivity starších.